

รายงานสืบเนื่อง

การประชุมวิชาการระดับชาติ

เครือข่ายด้านการจัดการชุมชน

27 กุมภาพันธ์ 2563

เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ครั้งที่ 5

ณ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

รายชื่อกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิ โครงการประชุมวิชาการระดับชาติเครือข่ายด้านการจัดการชุมชน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ครั้งที่ 5

กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ปรีชา วงศ์ทิพย์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพย์สุดา พุฒजर	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา เทพสิงห์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย ปริญาสุทธินันท์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ สังข์รัตน์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ดร.บุษกร โกมลตรี	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ดร.จตุพร เพชรบูรณ์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผู้ทรงคุณวุฒิ

รองศาสตราจารย์ ดร.ธงชัย ภูวนาถวิจิตร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ปรีชา วงศ์ทิพย์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงพันธ์ ต้นตระกูล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ดร.อรยา พรเอี่ยมมงคล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณภัทร วิศวะกุล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณรงค์ ศิริรัมย์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงสุดา ภูสว่าง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ดร.ปรีวิทย์ ไทยาชีวะ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกศราพร พรหมนิมิตกุล	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชวนชื่น อัครคะฉนิตชา	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพย์สุดา พุฒजर	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สวรรยา ธรรมอภิพล	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อมรินทร์ เทวตา	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ดร.สุนี คำนวลศิลป์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
อาจารย์รชกร วชิรสีโรดม	มหาวิทยาลัยศิลปากร
อาจารย์วันชัย เจือบุญ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา เทพสิงห์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย ปริญาสุทธินันท์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ สังข์รัตน์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ดร.บุษกร โกมลตรี
ดร.จตุพร เพชรบูรณ์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

สารบัญ (ต่อ)

ผลกระทบจากตลาดโดยกีที่มีต่อชุมชนวระเดช อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ธนโชติ พงศกรรุ่งโรจน์ และ ทิพย์สุดา พุฒจรรย์	321
การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาชุมชนท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พิมพ์ศร สุวรรณ ยูทชัย จันทน์แก้ว อีระเมธ วรรณกลัด และ ยูทชาน ดิสกุล	331
การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกรณีศึกษาถนนคนเดินตลาดเก่า เมืองปราณบุรี อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ วิไลรา สุดดี ศิริลักษณ์ ลีเนหะ และ เกศราพร พรหมนิมิตกุล	351
ศักยภาพการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวของตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัด สมุทรปราการ อัญญา ชูจันทร์ และ ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว	363
ห้องประชุมบุหงาส่าหรี อาคารบริหารชั้น 2 คณะศิลปศาสตร์	
แนวทางการส่งเสริมด้านสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี สุภาวดี ทับสี และ วันชัย เจือบุญ	373
แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างยั่งยืนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทอม อำเภอ บางกล้า จังหวัดสงขลา วงศธร เล็กคิลา คมกฤษณ์ อุไรรัตน์ เจตพล มโนธรา ชลวิธรรม ขอบธรรม และ เอมอร เจียรมาศ	385
สูงวัย มีสุข : ปัจจัยที่มีผลต่อความสุขของผู้สูงอายุบ้านต้นแห่นหลวง ตำบลท่าวังพร้าว อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ กมลลักษณ์ แสนพรม รติมา สุขชาติ และ ปรีชา วงศ์ทิพย์	397
ความคาดหวังของผู้สูงอายุในการดูแลสุขภาพ หมู่ที่ 5 ตำบลบางโหนด อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ธารารัตน์ ฐิติพิสุทธิพงศ์ และ วันชัย เจือบุญ	407
การอบรมเชิงปฏิบัติการต่อความรู้ด้านสุขวิทยาส่วนบุคคลของครูและผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านปางแดง ตำบล ป่าเมียง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ กฤตพร สุดสงวน มุนินทร์ ทาแกง และ อรยา พรเอี่ยมมงคล	415
สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ กรณีศึกษาพื้นที่เขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร วัลย์ทิพย์ พวงทอง	425
ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการแข่งเรือในงานประเพณีแห่พระแข่งเรือขึ้นโขนชิงธง อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร พิมพ์พรรณ วงศ์ทวี อาภัสสระ ถนนแก้ว และ สุนี คำนวลศิลป์	437
ความเชื่อและพิธีกรรมของประชาชนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีต่อการเสี่ยงโชคกลาง กรณีศึกษาวัดตะเคียน จังหวัด นนทบุรี ธนวัตร จารุพงศ์จิตรัตน์	449
กระบวนการรักษาโรคของหมอพื้นบ้านในชุมชนบ้านห้วยหินดำ ตำบลวังยาว อำเภอด่านช้าง จังหวัด สุพรรณบุรี กัญญารัตน์ ทวีบุตร และ นรินทร์ สังข์รักษา	457
ภูมิปัญญาการผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพัสดร์ กรณีศึกษาร้านไหมพัสดร์ อำเภอด่านช้าง จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ ธนพร กัลยา นิตยา กุลศรี และ สุนี คำนวลศิลป์	469

The Wisdom in Production and Development of Khomapastr Fabrics Product: Case Study of Khomapastr Fabric Shop in Hua-Hin, Prachuap-Khiri Khan Province

Thanaphon Kanlaya¹

Nitaya Kulsri²

Sunee Kamnuansin³

ABSTRACT

The objective of this study are to study the local wisdom on Khomapastr fabrics manufacturing together with product development and distribution of Khomapastr fabrics shop in Hua-Hin, Prachuap-Khiri Khan province. According to the qualitative reseach, in-dept interview the key informants i.e. the manager of Khomapastr fabrics shop in Hua Hin branch and manufacturing staff from different divisions, the gathering information was synthesized for content analysis.

The result of the study indicates that Khomapastr fabrics manufacturing process has to use the local wisdom in every steps start from 1) choosing the raw material 2. preparing the fabrics before printing 3) printing the pattern the sub steps as follows : designing transferring the pattern onto printing box, mixing the colors and printing pattern on the fabrics 4) soaking the softener and oily liquid 5) drying fabrics 6) dry ironing. Moreover, the manufacturing staff ageing ranging from seniors to the youth will reflect the knowledge has been transferred from those who have high knowledge, expertise and experience to the lesser. Khomapastr fabrics shop continue develops more distribution channel to provide the options and convinience to its costumers.

Keywords: Wisdom, Production and Product Development, Khomapastr Fabrics

^{1,2} Student, Community Management Program, Faculty of Management Science, Silpakorn University

³ Dr., Community Management Program, Faculty of Management Science, Silpakorn University

ภูมิปัญญาการผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพัสดร์ กรณีศึกษาร้านไหมพัสดร์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ธนพร กัลยา¹
นิตยา กุลศรี²
สุนี คำนวนศิลป์³

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการผลิตผ้าไหมพัสดร์และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพัสดร์และการจัดจำหน่าย ของร้านไหมพัสดร์สาขาอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้จัดการร้านไหมพัสดร์ สาขาอำเภอหัวหิน และพนักงานฝ่ายผลิตผ้าไหมพัสดร์แผนกต่าง ๆ นำข้อมูลทำการสังเคราะห์และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า การผลิตผ้าไหมพัสดร์ จะต้องใช้ภูมิปัญญาในทุก ๆ ขั้นตอน ตั้งแต่ 1) การเลือกวัตถุดิบ 2) การเตรียมผ้าก่อนพิมพ์ 3) การพิมพ์ลาย ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนย่อย คือ การออกแบบ การถ่ายลายลงกล่องพิมพ์ การผสมสีและการพิมพ์ลงผ้า 4) การแช่น้ำย้อมและน้ำยาหมัก 5) การอบผ้า และ 6) การรีดแห้ง พนักงานฝ่ายผลิตจะมีช่วงวัยตั้งแต่วัยสูงอายุไปจนถึงวัยหนุ่มสาว สะท้อนให้เห็นถึงการถ่ายทอดภูมิปัญญาการผลิตผ้าไหมพัสดร์จากผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์สูงสู่ผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์น้อยกว่า ร้านไหมพัสดร์ยังมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพัสดร์ เพื่อสร้างความหลากหลายของสินค้า และตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ อีกทั้งยังพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่าย เพื่อสร้างทางเลือกให้กับลูกค้าและอำนวยความสะดวกสบายให้กับลูกค้ามากขึ้น

คำสำคัญ : ภูมิปัญญา, การผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์, ผ้าไหมพัสดร์

^{1,2} นักศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

³ อาจารย์ ดร., สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทนำ

ผ้าเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ มนุษย์มีการนำผ้ามาใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และได้พัฒนารูปแบบการผลิต เทคนิค การวาด ลวดลาย การย้อมสีผ้า เพื่อให้ตรงตามโอกาสและความต้องการในการใช้ ในกระบวนการพัฒนาเหล่านี้ อาศัยการค้นคว้า ศึกษา และทดลองสืบต่อกันมาตลอดชั่วชีวิตของคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง จึงเกิดเป็น ผลงานที่มีเอกลักษณ์ของแต่ละกลุ่มชนเป็นพัฒนาการที่ยาวไกล (Wiboon Leesuwat, 1987)

ผ้าถือเป็นสื่อสะท้อนให้เห็นถึงขนบธรรมเนียมประเพณีตลอดจนรสนิยมในการแต่งกายของคนไทยได้เป็นอย่างดีนับตั้งแต่อดีตสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ในสมัยโบราณการแต่งกายของบุคคลเป็นสิ่งซึ่งสามารถใช้เป็นเครื่องบ่งชี้ได้ถึงสถานะและชนชั้นของบุคคลในสังคม ผ้าบางชนิดเป็นของที่ใช้ได้เฉพาะพระมหากษัตริย์และเจ้านายชั้นสูงโดยมีการออกกฎหมายและระเบียบแบบแผนกำหนดไว้ อย่างเคร่งครัด ในจำนวนนี้ผ้าพิมพ์นับเป็นผ้าที่มีความสำคัญมากชนิดหนึ่งซึ่งได้เข้ามามีบทบาทอย่างสูง ต่อวัฒนธรรมการแต่งกายของคนไทย ผ้าพิมพ์บางประเภท เช่น ผ้าพิมพ์ลายบางอย่างจะต้องเป็นของ หลวงพระราชทานเท่านั้น ไม่สามารถที่บุคคลทั่วไปจะซื้อมาใช้เองได้ (Krisada Pinsri and others, 1993)

ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีผ้าพื้นเมืองชื่อว่าผ้าไหมพัสดร์ที่มีความ วิจิตรงดงาม ถ้าหากได้มาเที่ยวหัวหินจะเห็นชาวบ้านนำผ้าไหมพัสดร์มาตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าเพื่อใช้ใน่งใหม่ในชีวิตประจำวัน ผ้าไหมพัสดร์ ซึ่งไหมแปลว่าละเอียด และพัสดร์แปลว่าผ้า ดังนั้นไหมพัสดร์ จึงแปลว่า ผ้าที่ละเอียดอย่างยิ่ง (Naphatsorn Sriwilas , 2018) โดยมีต้นกำเนิดมาจากร้านไหมพัสดร์ ซึ่งเป็นแหล่งผลิตและแหล่งจัดจำหน่ายที่สำคัญ ผ้าไหมพัสดร์มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่ทำด้วยมือทุกขั้นตอนซึ่ง แต่ละขั้นตอน ต้องใช้ภูมิปัญญาตั้งแต่การวาดลาย การพิมพ์ลายและการผสมสี และปัจจุบันได้มีการแปร รูปเพื่อสร้างความหลากหลายและดึงดูดให้คนสนใจใช้ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพัสดร์มากขึ้น อาทิ ออกแบบ ลวดลายให้ดูทันสมัย นำผ้าไหมพัสดร์มาตัดเย็บเป็นเสื้อผ้า ปลอกหมอน กระเป๋า หมวก ตุ๊กตา เป็นต้น ซึ่งผ้าไหมพัสดร์ก็ถือเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษและสามารถเป็นธุรกิจที่สร้างรายได้

จากที่กล่าวทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาภูมิปัญญาการผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพัสดร์เพื่อเป็นการรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญา การผลิตและการพัฒนาผ้าไหมพัสดร์ เผยแพร่ให้กับคนที่สนใจ ส่งเสริมการอนุรักษ์ให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์เป็นความรู้ในการสืบทอดการผลิตผ้าไหมพัสดร์ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการผลิตผ้าไหมพัสดร์
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพัสดร์และการจัดจำหน่าย

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาแบบเจาะจง โดยเก็บข้อมูลจากผู้จัดการร้านไหมพัสดร์ สาขาอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ คือคุณพิรณีย์ สมเทพ และพนักงานฝ่ายผลิตแผนกต่าง ๆ รวมทั้งหมด 10 คน มีวิธีการเก็บข้อมูลดังนี้

ข้อมูลปฐมภูมิ

ผู้ศึกษาได้กำหนดแนวคำถามเพื่อใช้ประกอบการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยตั้งแนวคำถามให้ครอบคลุมประเด็นที่จะศึกษา และใช้วิธีสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตผ้าไหมพัสเตอร์จากพนักงานแต่ละแผนก เช่น การผสมสี การย้อมผ้า การรีดผ้า การทำกล่องพิมพ์ลาย การพิมพ์ลาย และการจัดจำหน่าย เป็นต้น รวมไปถึงยังได้ชมลวดลายต่าง ๆ ของผ้าไหมพัสเตอร์ด้วย นอกจากนี้ผู้ศึกษายังได้มีการจดบันทึกและใช้เครื่องบันทึกเสียง บันทึกข้อมูลต่าง ๆ ที่สำคัญระหว่างการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม รวมไปถึงได้ใช้อุปกรณ์ถ่ายภาพบันทึกภาพสำคัญต่าง ๆ

ข้อมูลทุติยภูมิ

ผู้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องของแนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญา แนวคิดเกี่ยวกับการการพัฒนาและความเป็นมาของผ้าไหมพัสเตอร์ โดยรวบรวมจากหนังสือ ตำรา และบทความวิจัย ทั้งจากห้องสมุดและจากสื่ออินเทอร์เน็ต

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาได้นำข้อมูลที่ได้อาจจากข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลปฐมภูมิ มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามประเด็นที่จะศึกษา คือ การผลิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพัสเตอร์และการจัดจำหน่าย จากนั้นจึงเขียนสรุปผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาความในแต่ละประเด็น การศึกษา และตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลอีกครั้ง โดยใช้ระยะเวลาในการศึกษา ตั้งแต่เดือนสิงหาคม-พฤศจิกายน พ.ศ. 2562 รวมทั้งสิ้นเป็นเวลา 4 เดือน

ผลการวิจัย

ผ้าไหมพัสเตอร์เป็นผ้าที่ใช้ภูมิปัญญาในการผลิตที่ทำด้วยมือทุกในทุกระดับชั้นตอน และมีการนำเทคโนโลยีมาผสมผสานในการผลิต เพื่อให้ได้ผ้าไหมพัสเตอร์ที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานในการผลิต รวมไปถึงยังมีการพัฒนาผ้าไหมพัสเตอร์ในด้านต่าง ๆ เช่น ลวดลาย หรือการสร้างผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ขึ้นมา แต่จะยังคงเอกลักษณ์ของผ้าไหมพัสเตอร์ไว้ ซึ่งทำให้ผ้าไหมพัสเตอร์มีความแตกต่างจากผ้าทั่วไป สามารถสรุปผลการวิจัยโดยแบ่งเป็น 2 ตอน ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้

ภูมิปัญญาการผลิตผ้าไหมพัสเตอร์

ภูมิปัญญาในการผลิตผ้าไหมพัสเตอร์สะท้อนให้เห็นในทุกขั้นตอนการผลิตตั้งแต่การเลือกวัตถุดิบมาใช้ การเตรียมผ้าก่อนพิมพ์ลาย การพิมพ์ลาย ซึ่งในการพิมพ์ลายนั้น จะประกอบไปด้วยขั้นตอนย่อย คือ การออกแบบลาย การถ่ายลายลงกล่องพิมพ์ การผสมสี และการพิมพ์ลายลงบนผ้า นอกจากนี้ยังมีการแช่น้ำนึ่ง น้ำย้อม การอบผ้า และการรีดแห้ง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การเลือกวัตถุดิบ

การเลือกวัตถุดิบเป็นขั้นตอนที่ต้องใช้ภูมิปัญญาในการเลือกสีและชนิดของผ้า ภูมิปัญญาในการเลือกวัตถุดิบจะถูกถ่ายทอดจากเจ้าของร้านไหมพัสเตอร์สู่พนักงานรุ่นต่อรุ่น เพื่อให้ได้วัตถุดิบหลักที่ตรงตามวัตถุประสงค์ที่จะใช้งาน ซึ่งผ้าที่ร้านไหมพัสเตอร์เลือกใช้ ประกอบไปด้วย ผ้าแคนวาส ผ้าโทเร คอตบ๊อปปลิ้น ผ้าคอตตอน 100% ผ้าดิบ และสีที่เลือกใช้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือสีที่ใช้ย้อมผ้า ได้แก่ สีรีแอคทีฟ จะใช้ย้อมผ้าคอตตอน 100% เพื่อให้ได้ผ้าสีโทนสว่าง และสีแวตจะใช้

ย้อมผ้าทุกประเภท เพื่อให้ได้ผ้าสีโทนทึบ สีที่ใช้สำหรับพิมพ์ผ้า ประกอบไปด้วย สีน้ำ จะใช้พิมพ์ผ้า
คอตตอน 100% และสีน้ำมัน จะใช้สำหรับพิมพ์ผ้า ผ้าแคนวาส ผ้าโพลีเอสเตอร์ ผ้าปอปลีน และผ้าดิบ

2. การเตรียมผ้าก่อนพิมพ์ลาย

การเตรียมผ้าก่อนพิมพ์ลายมีความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยจะต้องอาศัยภูมิปัญญา
จากผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ เพราะจะเป็นการทำความสะอาดผ้าเพื่อให้ได้ผ้าที่สะอาดก่อนพิมพ์ และ
ทำให้สีติดทนมากยิ่งขึ้น โดยร้านโคมพ์สเตอร์จะทำความสะอาดผ้าด้วยน้ำยาทำความสะอาดก่อน
หลังจากนั้นจะนำผ้ามาย้อมสีตามที่ต้องการ ซึ่งการย้อมสีผ้าของร้านโคมพ์สเตอร์จะแบ่งออกเป็น 2
ประเภท ได้แก่ การย้อมผ้าแบบสีรีแอคทีฟ และการย้อมผ้าแบบสีย้อม หลังจากย้อมผ้า ผ้าที่ได้จากการ
ย้อมทั้งสองประเภทจะยับและย่นจึงจำเป็นต้องนำผ้ามารีด เพื่อให้ผ้าเรียบก่อนที่จะนำผ้ามาพิมพ์ จึงจะ
ทำให้ง่ายต่อการพิมพ์ลายและได้ลายที่ตรงตามแบบพิมพ์

3. การพิมพ์ผ้า

ขั้นตอนการพิมพ์ผ้าถือได้ว่าเป็นขั้นตอนหลักของการผลิต ซึ่งขั้นตอนนี้จะต้องใช้ภูมิ
ปัญญาที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เป็นภูมิปัญญาที่ทำด้วยมือและต้องอาศัยบุคคลที่มีความรู้และความ
ชำนาญ เนื่องจากการพิมพ์ผ้าของร้านโคมพ์สเตอร์จะใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้นเอง อาทิ กล้องพิมพ์ลาย หมุด
ยึดกล้องพิมพ์ ไม้คาคสี เป็นต้น และที่สำคัญต้องใช้ความสามารถในการออกแบบลายให้ได้ลายที่เป็น
เอกลักษณ์และคงความเป็นโคมพ์สเตอร์ พร้อมทั้งปรับเข้ากับยุคสมัยได้

การพิมพ์ลาย จะเริ่มต้นด้วยการออกแบบลาย โดยจะมีผู้ออกแบบลายตั้งแต่วัย
สูงอายุไปจนถึงวัยหนุ่มสาวแสดงให้เห็นถึงการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการออกแบบลายของร้านโคมพ์
สเตอร์ หลังจากออกแบบลายเรียบร้อยแล้ว ก็จะไปสู่ขั้นตอนการถ่ายลายลงกล้องพิมพ์ เพื่อให้ได้กล้อง
พิมพ์สำหรับพิมพ์ลายลงบนผ้า หลังจากถ่ายลายลงกล้องพิมพ์เรียบร้อยแล้ว ก็จะไปสู่ขั้นตอนการผสมสี
ซึ่งร้านโคมพ์สเตอร์จะผสมสีโดยใช้แป้งผสมสีและแม่สีเป็นหลัก หลังจากผสมสีเรียบร้อยแล้ว ก็จะไปสู่
ขั้นตอนการพิมพ์ลายลงบนผ้า โดยร้านโคมพ์สเตอร์จะใช้พนักงานที่มีความรู้ ความชำนาญ และ
ประสบการณ์ในการพิมพ์ลาย ซึ่งการพิมพ์ลายจะเป็นขั้นตอนที่สำคัญมากของการผลิตผ้าโคมพ์สเตอร์ และ
จะต้องใช้ภูมิปัญญาอย่างมากในการทำ เพราะจะเป็นขั้นตอนที่ทำด้วยมือทั้งหมดโดยไม่มีเครื่องจักรเข้า
มาช่วยผ่อนแรง เมื่อพิมพ์ลายเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะนำผ้าที่ได้มาอบด้วยความร้อน เพื่อให้สีที่พิมพ์ติด
กับเนื้อผ้า

ภาพที่ 1 ตักสีลงกล่องพิมพ์

ภาพที่ 2 การคาดสี

4. การแช่น้ำยานิ้มและน้ำยามัน

การแช่น้ำยานิ้มและน้ำยามันจะแช่หลังจากพิมพ์ลายเสร็จแล้ว เพื่อให้ผ้ามีความนิ่มและมีความมัน โดยผ้าไหมพัสเตอร์ที่พิมพ์ด้วยสีน้ำจะต้องนำผ้าที่ได้มาต้มก่อน 2-3 ครั้ง ครั้งละ 30 นาที ถึง 1 ชั่วโมง เพื่อให้สีส่วนเกินที่ติดกับผ้าหลุดออกมา จากนั้นจะแช่น้ำยานิ้มและน้ำยามัน ประมาณ 1 ชั่วโมง และผ้าที่พิมพ์ด้วยสีน้ำมัน สามารถนำไปแช่น้ำยาได้เลย

5. การรีดอบผ้า

ร้านไหมพัสเตอร์จะนำผ้าที่ได้หลังจากแช่น้ำยานิ้มและน้ำยามันไปอบด้วยเครื่องอบขนาดใหญ่ที่อุณหภูมิ 125 องศาเซลเซียส เพื่อให้ผ้าแห้ง

6. การรีดแห้ง

การรีดแห้งเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการผลิตผ้าไหมพัสเตอร์ เพื่อให้ได้ผ้าที่เรียบ พร้อมจัดจำหน่าย

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพัสเตอร์และการจัดจำหน่าย

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพัสเตอร์ จะประกอบไปด้วย การพัฒนารูปแบบลายผ้า การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการจัดจำหน่าย โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนารูปแบบลายผ้า

ผ้าไหมพัสเตอร์นับเป็นผ้าที่มีลวดลายหลากหลาย ซึ่งทุกลวดลายมีความประณีตและงดงาม อาทิ ลายไทย ซึ่งเป็นลายดั้งเดิมของร้านไหมพัสเตอร์ ต่อมาเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไปก็ได้มีลวดลายเพิ่มขึ้น โดยการนำลายไทยมาประยุกต์ให้เข้ากับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และยังคิดออกแบบลวดลายที่ทันสมัยมากขึ้นและปรับให้เป็นที่ดึงดูดของคนสมัยใหม่ ทำให้ปัจจุบันร้านไหมพัสเตอร์มีจำนวนลายผ้า แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ลายไทย ลายประยุกต์ และลายประจำท้องถิ่นหัวหิน รวมทั้งสิ้นกว่า 1,400 ลาย

1.1 ลายไทย

ลายไทยจะเป็นลายที่คงเอกลักษณ์ความเป็นไทย ซึ่งจะสะท้อนถึงวิถีชีวิตวัฒนธรรม ประเพณี รวมทั้งวรรณคดีของไทย และลายที่ถือว่าเป็นจุดเด่นของผ้าไหมพัสเตอร์ก็คือ ลายพระ

เกี้ยว ซึ่งเป็นลายของเครื่องทรงรัชกาลที่ 4 และลายไทยอื่น ๆ เช่น ลายหนุมาน ลายดอกไม้ไทย ลายวัด ลายชานา ลายบ้านทรงไทย ลายผีเสื้อ ลายปลา ลายหัวโขน ลายแดงโม ลายใบไม้ ลายไข่มพัสตร์ เป็นต้น

ภาพที่ 3 ลายพระเกี้ยว
ที่มา เพจ Khomapastr Fabrics

ภาพที่ 4 ลายดอกโป๊ยเซียน
ที่มา เพจ Khomapastr Fabrics

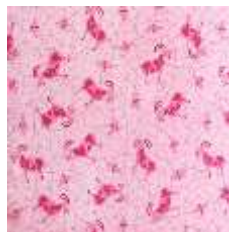
ภาพที่ 5 ลายหงส์บนใบบอน
ที่มา เพจ Khomapastr Fabrics

1.2 ลายประยุกต์

ลายประยุกต์เป็นลายที่ออกแบบให้มีความทันสมัยมากขึ้น โดยจะประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบัน และเหตุการณ์ต่าง ๆ ในรอบปี ในการออกแบบลายประยุกต์นั้นจะมีทั้งการนำลายไทยที่มีอยู่แล้ว มาเพิ่มเติมหรือออกแบบให้เป็นที่ดึงดูดและมีความน่าสนใจมากขึ้นกว่าลายไทยธรรมดา อีกทั้งยังมีการออกแบบลายขึ้นมาใหม่เพื่อปรับให้เข้ากับกลุ่มลูกค้าทุกเพศ ทุกวัย เช่น ลายประจำปีนักษัตร ลายชุดประชาชาติของอาเซียน ลายดอกไม้เมืองหนาว ฯลฯ

ภาพที่ 6 ลายปีชวด
ที่มา เพจ Khomapastr Fak

ภาพที่ 7 ลายปีกุน
ที่มา เพจ Khomapastr Fabrics

ภาพที่ 8 ลายแพะเรชาคณิต
ที่มา เพจ Khomapastr Fabrics

1.3 ลายประจำท้องถิ่นหัวหิน

ลายประจำท้องถิ่นหัวหินเป็นลายที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตของชาวหัวหิน รวมไปถึงสถานที่สำคัญต่าง ๆ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งแสดงถึงเอกลักษณ์ของหัวหิน อาทิ ลายสะตือทะเล ลายตลาดฉัตรไชย ลายเปลือกหอย เป็นต้น

ภาพที่ 9 ลายตลาดฉัตรไชยและ
ทะเลหัวหิน
ที่มา เพจ Khomapastr Fabrics

ภาพที่ 10 ลายเปลือกหอย
ที่มา เพจ Khomapastr Fabrics

ภาพที่ 11 ลายสะดือทะเล
ที่มา เพจ Khomapastr
Fabrics

2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพัสตร์

เดิมโรงงานผ้าไหมพัสตร์จะผลิตผ้าไหมพัสตร์ชนิดเดียวคือ ผ้าชั้น ซึ่งผ้าชั้นคือผ้าผืนขนาดใหญ่ที่ทางร้านขายเป็นหลา ต่อมาเมื่อความต้องการของลูกค้าเปลี่ยนไปตามยุคสมัย ร้านไหมพัสตร์จึงสร้างผลิตภัณฑ์จากผ้าไหมพัสตร์เพิ่มขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการและเพื่อสร้างทางเลือกให้กับลูกค้า เป็นผลิตภัณฑ์ที่ตัดเย็บสำเร็จ เช่น กระเป๋า เสื้อสุภาพบุรุษและสุภาพสตรี ตุ๊กตา หมวก และยังมี การจัดเซตผลิตภัณฑ์เพื่อดึงดูดความสนใจลูกค้าในโอกาสสำคัญต่าง ๆ เช่น เซตวันวาเลนไทน์ เป็นต้น

ภาพที่ 12 เซตกระเป๋า
อเนกประสงค์

ภาพที่ 13 เสื้อคลุม
แขนยาว

ภาพที่ 14 เซตวันวาเลนไทน์
ที่มา เพจ Khomapastr Fabrics

3. การจัดจำหน่าย

ช่องทางการจัดจำหน่าย การกำหนดราคาผ้าไหมพัสตร์ และการส่งเสริมการตลาด มีรายละเอียด ดังนี้

3.1 ช่องทางการจัดจำหน่าย

ร้านไหมพัสตร์จะมีการกระจายสินค้าและเพิ่มกลุ่มเป้าหมาย โดยเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายผ้าไหมพัสตร์ให้กับลูกค้าได้สะดวกมากขึ้น โรงงานผลิตและจัดจำหน่าย จะตั้งอยู่ที่ ตำบลหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในบริเวณ Villa Market อยู่ติดกับโรงพยาบาลซานเปาโล สาขาที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 2 สาขา ได้แก่ สาขาสำนักงานใหญ่ของไหมพัสตร์ ซึ่งตั้งอยู่ที่ ถนนนเรศ ติดกับสถานีตำรวจบางรัก , ร้านไหมพัสตร์ และไหม สาขาสุขุมวิท Miracle Mall ตั้งอยู่ที่ ถ.สุขุมวิท ซอย 41 ใกล้กับ Tops Supermarket นอกจากนี้ร้านไหมพัสตร์ยังเพิ่มช่องทางการติดต่อต่าง ๆ ได้แก่ Facebook ชื่อ เพจ Khomapastr Fabrics, Line ID: Khomapastr และ Instagram ชื่อ Khomapastr_ig

3.2 การกำหนดราคาผ้าไหมพัสเตอร์

ผ้าไหมพัสเตอร์เป็นผ้าที่มีราคาแพง ทำให้ลูกค้าส่วนใหญ่มีค่านิยมว่า ถ้าหากได้สวมใส่หรือใช้ผ้าไหมพัสเตอร์จะเป็นคนที่มีฐานะ ทางร้านไหมพัสเตอร์จะตั้งราคาโดยคำนึงถึงต้นทุนและคุณภาพของสินค้าเป็นหลัก โดยจะมีผ้าหลากหลายรูปแบบ ผ้าชั้นจะขายในราคาเริ่มต้นที่ทาละ 380 บาท ส่วนลายพระเกี้ยว ซึ่งจะมีราคาแพงที่สุดในร้าน เพราะเป็นลายเครื่องทรงของรัชกาลที่ 4 จะขายยกผืน ราคาผืนละ 2,500 บาท และผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น กระเป๋า หมอน เครื่องแต่งกาย ตุ๊กตา ผ้าคลุมไหล่ และผลิตภัณฑ์อื่น ๆ อีกหลายชนิด จะมีราคาขายตั้งแต่ 150 บาท ขึ้นไป ตามรูปแบบของผลิตภัณฑ์และขนาดของผลิตภัณฑ์นั้น ๆ

3.3 การส่งเสริมการตลาด

เรื่องของการส่งเสริมการตลาด ทางร้านไหมพัสเตอร์จะใช้กลยุทธ์การลดราคาสินค้าแต่ละสาขา เพื่อให้ลูกค้าแต่ละพื้นที่ได้สิทธิประโยชน์ในการซื้อสินค้าในราคาที่ถูกลง และยังเป็นการกระตุ้นยอดขายให้กับทางร้านอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีการทำบัตรสมาชิกแก่ลูกค้าที่สนใจสมัคร

สรุปและอภิปรายผล

ผ้าไหมพัสเตอร์เป็นผ้าพื้นเมืองของ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งเป็นผ้าท้องถิ่นของเมืองหัวหินมาอย่างช้านาน ทุกขั้นตอนในการผลิตจะใช้ภูมิปัญญาเป็นหลัก และยังคงความประณีตที่ทำด้วยมือพร้อมทั้งผสมผสานไปกับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้าช่วยในขั้นตอนของการถักลายลงกล่องพิมพ์ การผสมสี การซักกรีด และการอบผ้า แต่เทคโนโลยีที่เข้านั้นจะไม่ทำลายภูมิปัญญา เพราะเทคโนโลยีจะเข้ามาช่วยเพียงแค่ผ่อนแรง และลดระยะเวลาในการผลิตเท่านั้น การผลิตในทุกขั้นตอนยังต้องใช้ภูมิปัญญา ซึ่งประกอบไปด้วยความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ของพนักงานทุกคน

ในอดีตคนทั่วไปจะมีทัศนคติต่อผ้าไหมพัสเตอร์ว่าเป็นผ้าของชนชั้นสูง เนื่องจากผู้คิดค้นและผลิตในยุคเริ่มต้น คือ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบวรเดช และหม่อมเจ้าหญิงผจงจรจิตร กฤดากร ผู้คนจึงไม่กล้าที่จะมาใช้ผ้าไหมพัสเตอร์ ทำให้ไหมพัสเตอร์เป็นผ้าที่นิยมใช้กันเพียงชนชั้นสูง และเนื่องจากผ้าไหมพัสเตอร์ใช้วัตถุดิบที่มีคุณภาพรวมไปถึงมีขั้นตอนการผลิตที่พิถีพิถันและประณีต ส่งผลให้ผ้าไหมพัสเตอร์มีราคาแพง ต่อมาทางร้านไหมพัสเตอร์จึงได้คิดออกแบบลวดลาย และผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อให้ผ้าไหมพัสเตอร์สามารถใส่สบายได้กับทุกเพศ ทุกวัย และทุกคนชั้น ทำให้สามารถเปลี่ยนความคิดของคนทั่วไปที่มีต่อผ้าไหมพัสเตอร์ได้ และด้วยความสวยงามของผ้าไหมพัสเตอร์จึงทำให้เป็นแบรนด์ผ้าไทยที่ดึงดูดความสนใจของผู้คนมากมาย ทั้งคนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังเกิดการบอกต่อจนทำให้ผ้าไหมพัสเตอร์เป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงมากยิ่งขึ้น โดยผ้าไหมพัสเตอร์จะมีความแตกต่างจากผ้าชนิดอื่นในด้านของลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะบ่งบอกถึงความเป็นไหมพัสเตอร์

ร้านไหมพัสเตอร์ยังมองไปถึงอนาคตที่ต้องการจะขยายตลาดผ้าไหมพัสเตอร์ไปยังต่างประเทศ โดยมีการพัฒนาผ้าไหมพัสเตอร์อย่างต่อเนื่องทั้งในด้านลวดลาย ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ของผ้าไหมพัสเตอร์ และคำนึงถึงมาตรฐานการผลิต ทำให้ได้ผ้าไหมพัสเตอร์ที่มีคุณภาพ เพื่อให้สามารถตีตลาดผ้าของโลกได้ และเพื่อเป็นการเผยแพร่ผ้าไทยให้ไปเป็นที่รู้จักของทั่วโลก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อผู้ประกอบการ

1. ร้านไหมพัสดร์ควรการจัดอบรมถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับพนักงาน เนื่องจากพนักงานจะมีความรู้เพียงแคในงานของแผนกตนเองเท่านั้น แต่จะไม่มีความรู้ในแผนกอื่น ๆ การจัดอบรมจะช่วยให้พนักงานมีความรู้ในส่วนต่าง ๆ มากขึ้น เพื่อให้สามารถทำงานทดแทนกันได้

2. ร้านไหมพัสดร์ควรคำนึงถึงความปลอดภัยของพนักงาน เนื่องจากในการผลิตผ้าไหมพัสดร์จะต้องใช้สารเคมีเป็นหลัก เช่น น้ำยาต่าง ๆ สีที่ใช้ย้อมผ้าและใช้พิมพ์ผ้า ซึ่งสารเคมีเหล่านี้เป็นอันตรายต่อสุขภาพของพนักงาน ควรมีการป้องกันอันตรายจากสารเคมี เช่น ให้พนักงานสวมหน้ากากอนามัยที่ป้องกันอันตรายได้ ปรับเปลี่ยนจากการใช้สีเคมี เป็นการใช้น้ำจากธรรมชาติ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษารั้วต่อไปผู้ศึกษาควรลงพื้นที่เก็บข้อมูลการออกแบบลายที่สำนักงานใหญ่ เพื่อให้ได้ข้อมูลการออกแบบลายอย่างครบถ้วน

References

- Aekawit Na Thalung. (1997). *Explanation of local wisdom and community development*. Bangkok: Foundation knowledge.
- Kritsada Pinsri and Others. (1993). "The Relationship between Pattern Printed on Printed Fabrics, History and Archeology: A Case Study of Printed Fabrics in Phra Nakhon National Museum. Master Thesis Department of Archeology Silpakorn University
- Naphatsorn Srivilas. (2018). *Khomapas fabric*. Accessed on 9 September. Accessed from <https://readthecloud.co/nextgen-khomapastr>
- Sumit Suwan. (2011). *State and concept and development theory*. Nakhon Pathom: Petchkasem Printing.
- Thongthipha Wiriyaphan (2018). *Sustainable business development*. Bangkok: CMS Digital Print.
- Wiboon Leesuan. (1987). *Thai Fabrics: industrial and social development*. Bangkok: Amarin Print

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
15 ถ.กาญจนวนิชย์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110
โทร. 0 7428 9555 www.libarts.psu.ac.th